

Zitting 1982–1983

17 804 (R 1228)

Nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak (Wet militaire strafrechtspraak)**Wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak****Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de economische delicten, de Wet Oorlogsstrafrecht en de Noodwet rechtspleging, in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak**

A

OORSPRONKELIJKE TEKST VAN DE ONTWERPEN VAN (RIJKS-)WET EN VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING, ZOALS VOORGELEGD AAN DE RAAD VAN STATE VAN HET KONINKRIJK EN VOOR ZOVER NADIEN GEWIJZIGD**I. Ontwerpen van (Rijks-)wet**

a. *Ontwerp van Rijkswet houdende nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak (Wet militaire strafrechtspraak)*

1. Artikel 2, derde lid

De arrondissementsrechtbank neemt ook kennis van de vordering tot vergoeding van kosten en schaden ten behoeve van de beledigde partij, wanneer die vorderingen f 1500 niet te boven gaan. Wanneer die vorderingen f 1500 te boven gaan, moeten zij bij een afzonderlijke burgerlijke vordering aanhangig worden gemaakt.

2. Artikel 2, vierde lid

Met betrekking tot economische delicten blijft de Wet op de economische delicten (Stb. 1950, K 258) van toepassing.

3. Artikel 6, vierde lid

Op de militaire leden zijn de artikelen 10–14e, 23–25 en 27–29 van de Wet op de rechterlijke organisatie van overeenkomstige toepassing. Artikel 26 van die wet is van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat het militair lid het eerst zijn advies uitbrengt.

4. Artikel 11, derde lid

Artikel 2 is van overeenkomstige toepassing op een mobiele rechtbank.

5. Artikel 12, vierde lid

Indien Wij een mobiele rechtbank hebben ingesteld benoemen Wij op voordracht van Onze Ministers van Justitie en van Defensie zoveel leden als Wij dienstig oordelen. Ingeval de bevelhebber van een krijgsmachtdeel de rechtbank heeft ingesteld, benoemt hij zoveel leden als hij dienstig oordeelt.

6. Artikel 18, eerste lid

Het gerecht in eerste aanleg als bedoeld in de Rechterlijke Organisatie (PB 1965, nr. 146), oefent de rechtsmacht omschreven in artikel 2 uit voor zover degene die het strafbare feit heeft begaan zich bevindt in de Nederlandse Antillen.

7. Artikel 24, derde lid

Een officier kan alleen worden toegevoegd, indien hij zich daartoe bereid heeft verklaard en een advocaat niet beschikbaar is. Indien de verdachte echter uitdrukkelijk daarom verzoekt, kan, ongeacht het beschikbaar zijn van een advocaat, een officier die zich daartoe bereid heeft verklaard, als

raadsman worden toegevoegd. De toevoeging van een officier geschiedt door de voorzitter van de rechtbank, dan wel van het gerechtshof, waarvoor de zaak moet dienen.

8. *Artikel 27* was genummerd: 26, artikel 28: 27, artikel 29: 28, artikel 30: 29, artikel 32, eerste lid: 30 en artikel 32, tweede lid: 32.

9. Artikel 29

Een militair lid, dat op de in artikel 168 van het Wetboek van Strafvordering voorziene wijze is benoemd tot rechter-commissaris, treedt als zodanig op met dien verstande dat hij:

a. niet bevoegd is de bevelen als bedoeld in de artikelen 63, 206, 214 en 221 van dat wetboek te geven;

b. alleen kan optreden indien het onderzoek van de zaak geheel of overwegend buiten Nederland plaatsvindt;

c. buiten het geval bedoeld onder b, kan optreden, indien de zaak naar het oordeel van de voorzitter van de militaire kamer van zodanige aard is dat onderzoek door een militair lid de voorkeur verdient.

10. Artikel 30

In afwijking van het bepaalde in artikel 342, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering kan de verklaring van een meerdere of gewezen meerdere volledig bewijs van schuld opleveren, indien zij betrekking heeft op de schending van een door hem gegeven dienstbevel.

11. Artikel 31

De bevoegdheid van de meerdere tot het geven van een dienstbevel wordt aangenomen, tenzij het tegendeel aannemelijk wordt gemaakt.

b. Ontwerp van Rijkswet tot wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

Artikel I, D

Artikel 17 wordt gelezen als volgt:

De bevoegdheden, die met betrekking tot een voorwaardelijk veroordeelde toekomen aan de rechter die de voorwaardelijke veroordeling heeft gewezen, komen mede toe aan de in de Wet militaire strafrechtspraak bedoelde gerechten, onderscheidenlijk de andere in die wet bedoelde gerechten.

c. Ontwerp van wet tot wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de economische delicten, de Wet Oorlogsstrafrecht en de Noodwet rechtspleging in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

Artikel III

In de Wet Oorlogsstrafrecht (Wet van 10 juli 1952, Stb. 408) wordt de volgende wijziging aangebracht:

Artikel 12, eerste lid, wordt gelezen als volgt:

Van de misdrijven, in artikel 1 bedoeld, door wie ook begaan, nemen, behoudens het bepaalde in het tweede lid, kennis de gerechten bedoeld in de Wet militaire strafrechtspraak, de Hoge Raad daaronder begrepen, op de wijze als in die wet bepaald.

II. Memorie van toelichting

a. Ontwerp van Rijkswet houdende nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak (Wet militaire strafrechtspraak)

1. Artikel 2, derde lid

Overeenkomstig conclusie II.5 zal de rechter, belast met de militaire strafrechtspraak, ook bevoegd moeten zijn kennis te nemen van de vordering van de beledigde partij.

Hoewel de rechtbank op grond van artikel 56, vijfde lid, van de Wet RO reeds bevoegd is daarvan kennis te nemen, menen de ondergetekenden dat het de voorkeur verdient deze bevoegdheid hier te herhalen, omdat de vraag zou kunnen rijzen of de bevoegdheid, zoals bedoeld in artikel 56, vijfde lid, Wet RO ook zal omvatten het kennisnemen van vorderingen in zaken, die normaliter, ingevolge artikel 44, derde lid, van die wet tot de bevoegdheid van de kantonrechter behoren, nu deze zaken in het kader van deze wet tot de bevoegdheid van de rechtbanken behoren. Om die reden doet de beperking van de omvang van de toewijzing van de vordering als bedoeld in artikel 337, zesde lid, Sv. in het geval van artikel 349, tweede lid, Sv. zich niet voor, omdat deze beperking betrekking heeft op de berechting van zaken door de rechtbank welke niet tot haar bevoegdheid, maar tot die van de kantonrechter behoren. Deze laatste competentie is juist in dit ontwerp uitgesloten.

2. Artikel 2, vierde lid

In hoofdstuk II, onder A.2.b van deze memorie is uiteengezet om welke redenen de militaire kamer ook fiscale delicten zal kunnen behandelen. Bij de berechting van economische delicten ligt dit anders. Deze delicten worden immers, als zij worden begaan door personen niet genoemd in het eerste en tweede lid van artikel 2 van dit ontwerp, niet berecht door de gewone strafkamers van de rechtbanken en gerechtshoven, maar door de gespecialiseerde economische kamers bij die gerechten.

De ondergetekenden menen dat de bijzondere eisen van deskundigheid die worden gesteld aan de berechting van militairen in dit opzicht dienen te wijken voor de bijzondere eisen van specialisatie die zijn verbonden aan de berechting van economische delicten. De personen genoemd in het eerste en tweede lid van dit artikel, die een economisch delict hebben gepleegd, dienen te worden berecht op gelijke wijze als de niet in dit ontwerp genoemde personen die zodanig feit hebben begaan. Hier wordt dus een uitzondering gemaakt

op de eerder in dit artikel omschreven competentie van de rechtbank, die daartoe op grond van artikel 3 wordt aangewezen en waarbij militaire kamers worden gevormd. Ten aanzien van die delicten zal dat gerecht daarvan kennis nemen, dat daartoe op grond van artikel 38 WED jo artikel 2 Sv. bevoegd is. Dit betekent dat de berechting van economische delicten, begaan door militairen of daarmee gelijkgestelden, wel geografisch onder verschillende gerechten wordt verdeeld. Deze verdeling verdient in dit geval de voorkeur boven rechtspraak door één rechtbank (zoals bij de overige delicten bedoeld in deze wet), omdat economische delicten veelal lokaal gebonden zullen zijn en dus beter ter plaatse vervolgd en berecht kunnen worden.

De in dit lid omschreven uitzondering geldt overigens alleen voor de economische delicten in de zin van de Wet op de economische delicten. Indien door personen bedoeld in het eerste en tweede lid van dit artikel in het buitenland strafbare feiten worden gepleegd, die volgens de strafwetgeving van het desbetreffende land als economische delicten worden aangemerkt, vallen deze feiten bij berechting door de Nederlandse strafrechter niet onder de uitzondering in dit lid bedoeld.

3. Artikel 6, vierde lid

Deze bepaling brengt de rechtspositie van de militaire leden in die hoedanigheid onder het bereik van de Wet op de rechterlijke organisatie en garandeert daarmee hun onafhankelijkheid als militair lid.

In de tweede zin van dit lid wordt tegemoet gekomen aan de vrees uitgesproken tijdens de parlementaire behandeling van de nota, dat het militair lid wel eens in de positie kan komen te verkeren dat zijn stem bepalend zal zijn voor de door het gerecht te nemen beslissing, als de beide vaste leden van mening verschillen.

Omdat de aanwezigheid van het militair lid zelf primair tot doel heeft de deskundige inbreng tot in de raadkamer te verzekeren, menen de ondergetekenden aan het in de vorige alinea genoemde bezwaar tegemoet te kunnen komen door de bepaling op te nemen dat het militair lid steeds als eerste zijn advies in de raadkamer zal uitbrengen. De beide andere leden kunnen dan zo nodig mede op basis van die inbreng hun advies bepalen.

4. Artikel 11, derde en vierde lid

De mobiele rechtbank neemt kennis van dezelfde strafbare feiten als waarvan de krachtens artikel 3 aangewezen arrondissementsrechtbank kennis neemt. In verband daarmee voorziet het vierde lid in een regeling van de betrekkelijke bevoegdheid van de mobiele rechtbank zowel ten opzichte van die arrondissementsrechtbank als ten opzichte van de ingestelde of in te stellen andere mobiele rechtbank of rechtbanken. Deze betrekkelijke bevoegdheid behoeft overigens niet noodzakelijkerwijze bepaald te worden door een territoriaal aan te duiden rechtsgebied (zie artikel 3, tweede lid, van dit ontwerp jo. artikel 2 Sv.). Die betrekkelijke bevoegdheid aan ook gebonden worden aan een of meer eenheden die zich bevinden in de bijzondere omstandigheden die tot de instelling van de mobiele rechtbank hebben geleid. Welke methode wordt gevolgd zal in het algemeen afhangen van de alsdan bestaande feitelijke situatie, die zich overigens niet behoeft te beperken tot de hiervoor in de toelichting bij het eerste lid gegeven voorbeelden.

De ondergetekenden menen voor wat betreft de regeling van de concurrerende bevoegdheid tussen een arrondissementsrechtbank en een mobiele rechtbank in de wet te moeten vastleggen, dat in zulk geval een zaak bij voorkeur door de mobiele rechtbank wordt behandeld. Indien bijzondere omstandigheden het noodzakelijk maken dat voor de behandeling van militaire strafzaken van de gewone rechterlijke organisatie wordt afgeweken door instelling van een mobiele rechtbank bij bepaalde eenheden of in een bepaald gebied, dan vereisen die omstandigheden evenzeer dat in beginsel de bij de gewone colleges aanhangige zaken tegen militairen van die eenheden of uit die gebieden zo spoedig mogelijk aan die mobiele rechtbank worden overgedragen. Aan de andere kant gaat het te ver om in zulke gevallen de mobiele rechtbank een exclusieve bevoegdheid toe te kennen. Zo'n bepaling zou te star zijn gelet op de zeker in bijzondere omstandigheden vaak snel veranderende lokatie van eenheden en individuele militairen.

In verband met de bijzondere omstandigheden die tot de instelling van de mobiele rechtbank hebben geleid is het ongewenst de in artikel 4 aangebrachte beperking van de bevoegdheid omschreven in artikel 2 ook te doen gelden voor de mobiele rechtbank.

Met betrekking tot de mobiele rechtbank die kan worden ingesteld in het gebied dat in staat van oorlog of in staat van beleg verkeert, wordt opgemerkt dat tot deze instelling pas zal worden overgegaan als bijzondere organisatorische omstandigheden daartoe aanleiding geven. De ondergetekenden achten het gewenst dat in een dergelijke situatie personen die vallen onder de rechtsmacht van die mobiele rechtsmacht daaronder blijven vallen en dat in gevallen van deelneming het belang dat alle betrokkenen door dezelfde rechter worden berecht, daarvoor moet wijken.

Met betrekking tot de mobiele rechtbank die is ingesteld voor de berechting buiten Nederland wordt opgemerkt dat artikel 4 niet relevant is, omdat dat artikel betrekking heeft op zich in Nederland bevindende personen, die aldaar een commuun delict hebben begaan in deelneming met iemand die valt buiten de bijzondere rechtsmacht bedoeld in deze wet.

5. Artikel 12

Bij de samenstelling van de mobiele rechtbank, waarvan de voorbereidingen reeds in normale omstandigheden zullen moeten plaatsvinden, geldt als uitgangspunt een streven naar een samenstelling gelijk aan die van de militaire kamer van de arrondissementsrechtbank. De ondergetekenden menen dat ook de rechtspraak onder de bijzondere omstandigheden als in het eerste lid van artikel 11 genoemd, in beginsel in meerderheid behoort te worden uitgeoefend door onafhankelijke, tot de rechterlijke macht behorende personen. De selectie van de rechters die met deze rechtspraak kunnen worden belast, behoort reeds in gewone omstandigheden te geschieden. Daarbij kan worden voortgebouwd op de ervaring die is opgedaan bij de aanwijzing van leden van de rechterlijke macht voor justitiële functies bij de huidige permanente en mobiele krijgsraden. In dit verband zij opgemerkt dat het in het voornemen ligt die selectie – en zulks geldt *mutatis mutandis* evenzeer voor de selectie van de ambtenaren van het openbaar ministerie en van de griffiers – met name te richten op hen die daadwerkelijk militaire ervaring hebben en reserve-officier zijn. Het ligt ook in het voornemen dat bedoelde leden van de rechterlijke macht gedurende het functioneren van de mobiele rechtbank in werkelijke dienst worden geroepen. Het is gewenst dat onder bijzondere omstan-

digheden ook personen belast met de strafrechtspraak over militairen, zowel om redenen ontleend aan het oorlogsrecht, als uit nationaal rechtspositieel standpunt, de status van militair bezitten.

Indien niet voldoende of geen tot de rechterlijke macht behorende leden voor benoeming beschikbaar zijn, zullen meer niet tot de rechterlijke macht behorende militairen aan de zitting van de mobiele rechtbank moeten deelnemen. Aan deze militairen worden dezelfde benoemings-eisen gesteld als aan de militaire leden van de militaire kamer van de arrondissementsrechtbank, terwijl hun onafhankelijkheid als zodanig in gelijke mate wordt gewaarborgd door de betreffende bepalingen inzake de militaire leden op die militairen van overeenkomstige toepassing te verklaren. Slechts op één punt is een uitzondering gemaakt: de eis van een volledige juridische vorming is voor deze leden evenmin als voor het militaire lid niet dwingend voorgeschreven.

De benoemingen zullen eveneens op gelijke wijze plaatsvinden, tenzij de mobiele rechtbank is ingesteld door de bevelhebber van een krijgsmachtdedeel. Indien een delegatie in de zin van artikel 11, tweede lid, heeft plaatsgevonden om een adequaat reageren op bijzondere omstandigheden – met vermindering van tijdrovende procedures – mogelijk te maken, ligt het in de rede dat – in de geest van de derde volzin van conclusie III.2.c – ook de samenstelling van die mobiele rechtbank om dezelfde reden aan genoemde autoriteit wordt overgelaten. De bevelhebber zal bij de samenstelling van de door hem ingestelde mobiele rechtbank – overeenkomstig de laatste volzin van conclusie III.2.c – uiteraard zoveel mogelijk handelen in overleg met de centrale justitiële autoriteiten en de voorzitter van de mobiele rechtbank. De ondergetekenden achten het evenwel noodzakelijk noch wenselijk zulks imperatief in de wet voor te schrijven.

6. Artikel 18, tweede lid

Door het bepaalde in dit lid worden mede onder de rechtsmacht van de in het eerste lid bedoelde gerechten gebracht de personen die zich weliswaar niet bevinden op een van de eilanden van de Nederlandse Antillen maar wel op of boven de open zee ertussen. Omdat deze personen in het algemeen onder bevel zullen staan van de hoogste bevelvoerende militair in de Nederlandse Antillen is aansluiting gezocht bij diens bevelsgebied.

Dat bevelsgebied dient bij Koninklijk Besluit te worden vastgesteld. In artikel 3 wordt de regeling van het rechtsgebied ook gedelegeerd aan de Kroon.

7. Artikel 24

In de thans nog geldende militaire rechtspleging kunnen de verdachten worden bijgestaan door zowel advocaten, als door officieren (artikel 19 Rechtspleging bij de Zeemacht en artikel 23 Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht).

Indien de nagestreefde integratie van de militaire rechtspleging in de commune strafvordering tot gevolg zou hebben dat als raadslieden in principe alleen in Nederland ingeschreven advocaten worden toegelaten (artikel 37 Sv.), zouden de bijstandsmogelijkheden voor de militaire verdachte – gezien de frequentie waarmee officieren als raadsman optreden – in aanmerkelijke mate worden gewijzigd. Deze frequentie duidt erop dat bijstand verleend door officieren in een behoefte voorziet. Het afsnijden van de mogelijkheid om van die bijstand gebruik te maken zou derhalve een verlies betekenen.

Een militaire verdachte kan de voorkeur geven aan een officier boven een advocaat in die gevallen waarin hij meent dat daarmee een goede beoordeling van de zaak gediend is, bij voorbeeld door de voorlichting van de zijde van een deskundige uit de krijgsmacht zelf over zijn persoonlijke omstandigheden. Dat zal vaak iemand zijn uit de eigen omgeving van de verdachte die hem uit eigen wetenschap en persoonlijke ervaring kent.

Een tweede categorie van militaire strafzaken waarin een militaire verdachte zich in de praktijk bij voorkeur tot een officier als raadsman wendt, wordt gevormd door die zaken waarin sociale factoren rond de persoon of in de naaste omgeving van de verdachte een belangrijke rol spelen. Sedert vele jaren wordt in dergelijke zaken rechtsbijstand verleend door officieren van het bureau strafzaken van de afdeling sociale zaken van het Ministerie van Defensie. Die officieren hebben enerzijds de mogelijkheid om via genoemde dienst voor een spoedige en deskundige sociale voorlichting omtrent de verdachte zorg te dragen en anderzijds kunnen zij door hun ambtelijke contacten de weg zoeken om binnen de krijgsmacht met betrekking tot de persoon van de

verdachte een situatie te scheppen, waarin aan diens problemen optimale aandacht kan worden geschonken.

Ten slotte kan het voorkomen dat de strafvordering zich geheel of ten dele in het buitenland afspeelt. In zulk een geval is het allerminst uitgesloten te achten dat een advocaat niet voorhanden is. De verdachte heeft dan de mogelijkheid een officier als raadsman te vragen.

Hoewel de rechtsbijstand door een officier in het algemeen niet primair gericht zal zijn op de juridische merites van de zaak doch meer op de typische militaire en sociale facetten daarvan en op de daaraan verbonden persoonlijke omstandigheden van de verdachte, is niettemin voor een verantwoorde benadering van ook juridisch niet ingewikkelde zaken een bepaalde basiskennis van het straf- en strafprocesrecht vereist. In de officiersopleidingen is in het algemeen het bijbrengen van dat niveau van kennis in voldoende mate ingebouwd.

Uit dit alles volgt dat er behoefte blijft bestaan aan de mogelijkheid van bijstand in rechte door officieren. De opzet van dit artikel maakt duidelijk dat de bijstand door een advocaat voorop staat, maar in voorkomende gevallen moet een beroep kunnen worden gedaan op officieren.

In het eerste lid wordt de hierboven bedoelde mogelijkheid geopend. De ondergetekenden menen dat rechtsbijstand door een officier bij de behandeling van een strafzaak door de Hoge Raad niet wenselijk is. De behandeling door dat college betreft immers niet de vaststelling en waardering van feiten en omstandigheden, waarbij van een officier als raadsman deskundige inbreng kan worden verwacht, doch de beoordeling van kwesties van zuiver juridische aard waarbij de rechtsbijstand door een advocaat gewenst is. In dit verband gelden soortgelijke overwegingen als die, welke in deel II, bij hoofdstuk II, onder A.1, van deze memorie van toelichting met betrekking tot het niet vormen van een militaire kamer bij de Hoge Raad zijn weergegeven.

De in het tweede lid opgenomen bepaling betekent een afwijking van het beginsel neergelegd in artikel 13, vijfde lid, van de Advocatenwet, dat de toegevoegde advocaat verplicht om als zodanig op te treden. De ondergetekenden menen dat het optreden van een advocaat, ook indien deze is toegevoegd, in het buitenland op vrijwillige basis moet berusten. Stemt een advocaat met

een dergelijke toevoeging in dan gelden de voorzieningen van het Koninklijk Besluit van 3 mei 1949, Stb. J 190, betreffende toekenning van een toelage aan toegevoegde raadslieden. Dit besluit zal zondig worden aangepast.

Ook het derde lid heeft betrekking op de toevoeging. Indien een raadsman moet worden toegevoegd, zal daarvoor in de regel een advocaat in aanmerking komen. Hiervoor gelden in het algemeen de regels van het Wetboek van Strafvordering. In geval er echter, bij voorbeeld in het buitenland, geen advocaat beschikbaar is, kan een officier worden toegevoegd. In het eerste gedeelte van de toelichting op dit artikel is echter al aangegeven dat de mogelijkheid bestaat dat de verdachte de voorkeur geeft aan een officier als raadsman boven een advocaat. Als hij daar uitdrukkelijk om verzoekt, zal hij derhalve een officier toegevoegd moeten kunnen krijgen. Ook deze bijstand moet op vrijwillige basis berusten. De ondergetekenden zullen ernaar streven dat de rechtbank de beschikking krijgt over een lijst van officieren die in principe bereid zijn als raadsman te worden toegevoegd, zodat de bijstand adequaat kan worden verleend.

Aangezien in het Wetboek van Strafvordering een aantal bepalingen voorkomt waarin niet de advocaat en de raadsman, maar alleen de advocaat wordt genoemd, zijn in het vierde lid die bepalingen mede van toepassing verklaard op de officier die als raadsman optreedt. Een uitzondering is gemaakt voor artikel 37 Sv. dat uitsluitend het oog kan hebben op advocaten, alsmede voor artikel 40, eerste en tweede lid, Sv. waarin de deken van de orde van advocaten bevoegdheden kan uitoefenen respectievelijk een regeling wordt gegeven voor door hem aangewezen advocaten, en voor artikel 46 Sv., dat een waarnemingsregeling inhoudt.

De officier die als raadsman optreedt zal volgens het vijfde lid een vergoeding ontvangen, welke beperkt is tot een vergoeding voor door hem gemaakte reis- en verblijfkosten. Het ligt niet in de bedoeling officieren voor een beloning voor verleende rechtsbijstand in aanmerking te brengen. Artikel 48 Sv. is dan ook niet op hen van toepassing.

8. Artikel 25

Ter toelichting op het eerste lid merken de ondergetekenden het volgende op. Uit artikel 150 van het

Wetboek van Militair Strafrecht, zoals dat wordt voorgesteld in het ingediende wetsontwerp tot wijziging van het materiële deel van dat wetboek (kamerstuk 16 813, nr. 3), volgt dat de militair verplicht is maatregelen te nemen – voor zover die nodig zijn en van hem kunnen worden gevergd – in geval hij er getuige van is dat een mindere een misdrijf pleegt. Deze maatregelen kunnen inhouden dat de meerdere in geval van ontdekking op heterdaad gebruik maakt van de aan een ieder toekomende bevoegdheid omschreven in artikel 53, eerste lid, Sv. door de verdachte aan te houden. Dan rust op hem op grond van het vierde lid van dat artikel de verplichting de aangehouden onverwijld over te leveren aan een opsporingsambtenaar. Daarbij kunnen zich moeilijkheden voordoen die om een wettelijke voorziening vragen. Zo kan zich het geval voordoen dat de meerdere overgaat tot aanhouding, doch stuit op verzet van de verdachte. Bovendien kan het voorkomen dat het om meer dan één verdachte gaat. De meerdere zal in zulke gevallen de hulp moeten kunnen inroepen van andere militairen. De ondergetekenden menen dat de meerdere dan in een positie verkeert welke vergelijkbaar is met die van een opsporingsambtenaar die in de uitoefening van zijn ambtsverrichtingen op grond van het bepaalde in artikel 146, tweede lid, Sv. het recht heeft de hulp in te roepen van leden van de openbare burgerlijke en gewapende macht, die op grond van het bepaalde in het derde lid van dat artikel verplicht zijn aan de vordering onmiddellijk te voldoen.

De ondergetekenden stellen in het eerste lid van het ontworpen artikel voor de meerdere die gebruik maakt van de bevoegdheid om in geval van ontdekking op heterdaad van een misdrijf een mindere als verdachte aan te houden, het recht te geven daarbij de hulp in te roepen van andere militairen en aan deze laatste de verplichting op te leggen onmiddellijk aan de vordering te voldoen.

Voorts kan zich het geval voordoen dat de meerdere die is overgegaan tot aanhouding en die de verdachte onverwijld moet overleveren aan een opsporingsambtenaar, niet in staat is dat te doen zonder andere belangen te schaden of in gevaar te brengen. Zo zal de wachtcommandant die constateert dat een wachtgebende zijn post heeft verlaten of zich anderszins aan zijn verplichtingen als wachtgebende heeft onttrokken

waardoor de veiligheid is geschaad, primair, als hij de verdachte heeft aangehouden, maatregelen moeten treffen dat de wachtgebende als zodanig wordt vervangen en de veiligheid niet verder wordt geschaad dan reeds het geval is. Een gelijksoortig geval doet zich voor als tijdens een operatie of oefening een bevelgever constateert dat een militair welbewust het door hem gegeven dienstbevel niet opvolgt, terwijl daardoor de operatie of oefening is of kan worden geschaad. Indien de bevelgever het nodig acht in dat geval de verdachte aan te houden, kan de op hem rustende taak om de verdachte onverwijld over te leveren aan een opsporingsambtenaar in strijd komen met zijn plicht om maatregelen te treffen die erop zijn gericht dat de operatie of oefening doorgang vindt en niet verder wordt geschaad dan door het strafbaar feit reeds het geval was.

De voorgestelde bepaling biedt in de geschetste gevallen de mogelijkheid dat de wachtcommandant respectievelijk bevelgever de hulp inroep van andere militairen om de verdachte onverwijld te doen overleveren aan een opsporingsambtenaar.

Weigering om aan de vordering te voldoen kan met behulp van artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht worden bestreden. Daarom is de onderhavige bepaling ook nodig, omdat anders het niet opvolgen van een dergelijk belangrijk bevel in het algemeen slechts tuchtrechtelijk zou kunnen worden gesanctioneerd. Een strafsanctie is hier zeker op haar plaats.

Ter toelichting van het tweede lid wordt het volgende opgemerkt. In de gevallen bedoeld in het eerste lid kan het verstoring werken op de werksituatie binnen de eenheid, indien degene die tot aanhouding is overgegaan of degene die daarbij te hulp is geroepen, de verdachte moet overbrengen naar een opsporingsambtenaar of diens komst moet afwachten. Daardoor kan een situatie ontstaan, waarin militairen relatief langdurig aan de dienst worden onttrokken. De voorgestelde bepaling voorziet daarom in de mogelijkheid dat de verdachte ter beschikking wordt gesteld van de bevelvoerende militair van de eenheid, waartoe de verdachte behoort of van een andere door de Minister van Defensie aan te wijzen bevelvoerende militair, zodat de werksituatie bij de eenheid niet verder wordt verstoord. De verplichting tot

onverwijld overlevering van de verdachte aan een opsporingsambtenaar zal dan overgaan op die bevelvoerende militair.

De ondergetekenden hebben overwogen in dit ontwerp een bepaling op te nemen waarin aan de (hulp)officier van justitie de bevoegdheid zou worden verleend te bevelen dat een militair, verdacht van een afwezigheidsdelict, na te zijn verhoord naar zijn eenheid wordt overgebracht. Zij menen echter dat een dergelijk dwangmiddel overbodig is, aangezien na een ophouding voor verhoor (artikel 61, eerste lid, Sv.) of een in verzekeringstelling (artikel 57, vijfde lid, en 58, derde lid, Sv.) de verdachte in vrijheid kan worden gesteld na overgebracht te zijn door bij voorbeeld de Koninklijke marechaussee of iemand van zijn eenheid, op de plaats, waar hij zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen moet bevinden. Dit kan natuurlijk alleen in het geval er een redelijk vermoeden bestaat dat de verdachte niet uit eigen beweging naar zijn eenheid zal terugkeren en er voorts geen grond bestaat voor voorlopige hechtenis.

9. *Artikel 27* was genummerd: 26, artikel 28: 27, artikel 29: 28, artikel 30: 29, artikel 32, eerste lid: 30 en artikel 32, tweede lid: 32.

10. *Artikelen 26 en 27*

Volgens de thans nog geldende militaire rechtspleging (artikel 2 Rechtspleging bij de Zeemacht en artikel 4 Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht) is elke officier of onderofficier bevoegd militairen van lagere rang, die worden verdacht van een ernstig strafbaar feit, voorlopig arrest aan te zeggen indien de omstandigheden onverwijld vrijheidsbeneming vorderen. Dit arrest, dat in beginsel niet langer duurt dan 24 uur, moet worden gemeld aan de commanderende officier. Deze kan bepalen dat de verdachte in arrest wordt gehouden. Daarnaast kan de commanderende officier bepalen dat een militair die zich op vrije voeten bevindt, in arrest zal worden gesteld. Voor het bevel van de commanderende officier dat de verdachte in arrest zal worden gesteld of gehouden, bevatten de Rechtspleging bij de Zeemacht en die bij de Land- en de Luchtmacht (artikel 6 resp. 7) een regeling welke overeenkomt met de gevallen waarin en de gronden waarop volgens de artikelen 67 en 67a van het Wetboek

van Strafvordering een bevel tot voorlopige hechtenis kan worden gegeven, echter met dien verstande dat een militaire verdachte tevens in arrest kan worden gesteld of gehouden in geval van verdenking van een misdrijf omschreven in het Wetboek van Militair Strafrecht, terwijl als grond voor zodanig bevel tevens kan gelden dat dit in verband met de handhaving van de krijgstuicht onder andere militairen is vereist.

De integratie van de militaire strafrechtspraak in de commune strafvordering zal in de eerste plaats meebrengen dat de militaire meerdere respectievelijk de commanderende officier als zodanig geen taak meer vervult ter behartiging van het strafprocesrecht. De bevoegdheden met betrekking tot de voorlopige hechtenis (het voorlopig arrest) gaan dan ook van de militaire hiërarchie over op de daartoe op grond van het Wetboek van Strafvordering bevoegde justitiële functionarissen. Dit aspect is tevens het logisch gevolg van de scheiding tussen het militair tuchtrecht en het (militair) strafrecht, welke is uitgewerkt in de reeds ingediende ontwerpen van een Wet militair tuchtrecht en tot wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht. Op grond daarvan is de commandant belast met de handhaving van de interne orde en heeft daartoe de beschikking over de bevoegdheden omschreven in het ontwerp van Wet militair tuchtrecht (kamerstuk 16813, nr. 2). Het optreden naar aanleiding van strafbare feiten die de algemene rechtsorde betreffen, geschiedt daarentegen volgens de regels van het strafprocesrecht, waarbij voor de commandant in beginsel geen speciale taak meer is weggelegd. Die taak wordt uitsluitend in handen gelegd van de organen genoemd in het Wetboek van Strafvordering met name het openbaar ministerie.

Een tweede gevolg van de scheiding tussen militair strafrecht en militair tuchtrecht is dat de genoemde extra grond voor voorlopige hechtenis, de handhaving van de krijgstuicht onder andere militairen, zal moeten worden ingeperkt. Zoals het militair strafrecht – volgens de nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht (kamerstuk 11689, nr. 2, blz. 3 rechterkolom) – slechts die gedragsregels handhaaft «waarvan gezegd kan worden dat zij de algemene rechtsorde beschermen in die zin dat niet-naleving van die regels het algemeen belang, dat gelegen is in het behoorlijk functione-

ren van de krijgsmacht, aanmerkelijk schade toebrengt», zo zal het strafprocesrecht niet langer een instrument zijn met behulp waarvan kan worden opgetreden ter handhaving van de krijgstuicht onder andere militairen. Dit criterium is gelet op het voorgaande te ruim, omdat het ook de interne orde omvat.

De ondergetekenden zijn intussen van oordeel dat de speciale werk- en leefsituatie binnen de krijgsmacht met zich brengt dat het gedrag van de één meer invloed heeft op het gedrag van de ander dan buiten de krijgsmacht het geval is. Die omstandigheid als ook de bijzondere taak van de krijgsmacht maken het noodzakelijk dat naast de gronden voor voorlopige hechtenis omschreven in artikel 67a van het Wetboek van Strafvordering, in de militaire strafvordering een extra grond gehandhaafd blijft, welke in artikel 26 omschreven wordt als een «gewichtige reden van militaire veiligheid». Deze grond wordt in het tweede lid nader uitgewerkt, waarbij het gestelde onder 1° een speciaal-preventieve en het gestelde onder 2° een generaal-preventieve grond bevat.

Voorts is het gewenst dat de bestaande mogelijkheid van toepassing van voorlopig arrest in geval van verdenking van ieder misdrijf, omschreven in het Wetboek van Militair Strafrecht wordt gehandhaafd. Dit betekent een continuering van de bestaande uitbreiding van de regeling van artikel 67 Sv. in die zin dat voorlopige hechtenis mogelijk blijft ingeval van verdenking van een misdrijf uit het Wetboek van Militair Strafrecht, waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van minder dan vier jaren is gesteld, een en ander uiteraard voor zover daarvoor een grond aanwezig is zoals omschreven in artikel 67a Sv. en in artikel 27 van dit ontwerp. Deze regeling berust op de volgende overwegingen.

Zoals reeds naar voren kwam heeft het militair strafrecht tot doel te voorkomen dat het algemeen belang, dat gelegen is in het behoorlijk functioneren van de krijgsmacht, aanmerkelijk schade wordt toegebracht. De krijgsmacht zal onder alle, zowel voorzienbare als niet voorzienbare, extreme en niet extreme omstandigheden behoorlijk moeten kunnen functioneren; zo niet dan wordt het algemeen belang aanmerkelijk schade toegebracht. Dit uitgangspunt geldt voor elk misdrijf opgenomen in het Wetboek van Militair Strafrecht, ongeacht of op dit misdrijf

al of niet gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld.

Elk militair misdrijf, ongeacht de strafbedreiging, kan zich voordoen onder zulke omstandigheden, dat zonder de mogelijkheid van strafprocesrechtelijke dwangmiddelen, waaronder de voorlopige hechtenis, een effectief optreden tegen dat misdrijf niet mogelijk is. Die middelen zijn voorts onontbeerlijk om te voorkomen dat nog meer schade wordt toegebracht aan het behoorlijk functioneren van de krijgsmacht. Uit dien hoofde menen de ondergetekenden dat met name gezien de onzekerheid omtrent de omstandigheden waaronder militaire eenheden tot behoorlijk functioneren in staat moeten zijn en blijven, een selectie aan de hand van veronderstellingen met betrekking tot die uiteenlopende omstandigheden van bepaalde militaire misdrijven, waarop gevangenisstraf van minder dan vier jaren is gesteld en waarvoor niettemin voorlopige hechtenis mogelijk zou moeten blijven, niet goed is te maken. In die selectie zou immers steeds ten aanzien van elk misdrijf moeten worden beoordeeld in hoeverre onder veronderstelde uiteenlopende omstandigheden de mogelijkheid zal kunnen bestaan dat aan een van de gronden voor voorlopige hechtenis wordt voldaan. De ondergetekenden zijn van oordeel dat een dergelijke selectie het grote gevaar inhoudt dat juist die omstandigheden niet zullen worden onderkend waarin het niet bestaan van de mogelijkheid van voorlopige hechtenis, hoewel één van de hierboven bedoelde gronden daarvoor wel aanwezig is, zal kunnen leiden tot een onevenredig grote schade aan het juist dan zo noodzakelijke behoorlijk functioneren van de krijgsmacht.

11. Artikel 29

Op grond van het bepaalde in artikel 21 kunnen ook militaire leden tot rechter-commissaris worden benoemd overeenkomstig het bepaalde in artikel 168 Sv. De ondergetekenden achten het echter niet gewenst dat deze niet tot de rechterlijke macht behorende leden bevoegdheden uitoefenen welke een vrijheidsbeperkend karakter hebben zoals beslissingen met betrekking tot voorlopige hechtenis of gijzeling. Dit is de eerste beperking die in het onderhavige artikel tot uitdrukking komt. De andere is een uitvloeiisel van conclusie III.2.f, welke luidde: «Een of meer vaste

leden van de krijgsraad worden door de president als rechter-commissaris aangewezen. In bijzondere gevallen kan de president een wisselend lid aanwijzen om als officier-commissaris aan het vooronderzoek deel te nemen». De beperking «in bijzondere gevallen» is niet letterlijk overgenomen. Naar de mening van de ondergetekenden kunnen de gevallen waarin een militair lid als rechter-commissaris kan optreden het best in de wet worden omschreven, zoals ook is geschied ten aanzien van de voorwaarden voor het aanbrengen van strafzaken bij de politierechter (artikel 369 Sv.).

Indien het onderzoek door een rechter-commissaris geheel of overwegend buiten Nederland zal plaatsvinden, dan wel indien zich bij een zaak typische militaire aspecten voordoen, zal veelal een militair lid door zijn in het algemeen grotere mobiliteit en door zijn militaire deskundigheid de meest geschikte persoon zijn voor het houden van een gerechtelijk vooronderzoek. Aan het beleid van de voorzitter van de militaire kamer wordt het overgelaten te bepalen of er in concreto sprake is van een strafzaak, die van zodanige aard is dat onderzoek door een militair lid de voorkeur verdient.

12. Artikel 30

In tegenstelling tot het huidige artikel 74, aanhef en onder 1°, van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, is de voorgestelde bepaling beperkt tot de misdrijven die de schending van een dienstbevel inhouden.

De ondergetekenden verwijzen naar de toelichting op de wijzigingen van boek II van het Wetboek van Militair Strafrecht (kamerstuk 16813, nr. 5). Daarin is uiteengezet dat de inhoud van de oude titel IV met betrekking tot de misdrijven tegen de ondergeschiktheid wordt gesplitst in de strafbepalingen met betrekking tot het functioneren van de krijgsmacht (nieuwe titels IV, V en VI), terwijl de strafbepalingen die de persoon van de meerdere betreffen – voor zover deze in het wetboek zijn gehandhaafd – zijn ondergebracht in een nieuwe titel VIII.

Voor een goed deel is het functioneren van de krijgsmacht afhankelijk van het geven van en opvolgen van dienstbevelen. Vaak zullen dienstbevelen worden gegeven terwijl daarbij alleen de bevelgever en de bevelsontvanger aanwezig zijn. Indien de bevelsontvanger het hem gegeven

dienstbevel niet opvolgt en de bewijsregel van artikel 342, tweede lid, Sv. onverkort zou gelden, zou het bewijs van het strafbare feit niet geleverd kunnen worden als de verdachte zelf daartoe niet meewerkt. Dit zou leiden tot een ernstige belemmering van het strafprocesrecht. Bovendien zou schade voor het goed functioneren van de krijgsmacht het gevolg zijn, omdat juist het opvolgen van bevelen daarbij een centrale functie vervult. Daarom is met betrekking tot het niet opvolgen van een dienstbevel de bijzondere bewijskracht van de getuigenverklaring van de meerdere gehandhaafd.

13. Artikel 31

Voor de regeling van de bevoegdheid met betrekking tot het geven van een dienstbevel verwijzen de ondergetekenden naar het in het hiervoor genoemde wetsontwerp, voorgestelde artikel 126 van het Wetboek van Militair Strafrecht en de daarbij behorende toelichting. Ontbreekt de formele bevoegdheid omschreven in het artikel, dan is er geen rechtens relevant dienstbevel en is de ontvanger ervan niet gehouden het bevel op te volgen.

Niet alleen onder moeilijke omstandigheden, zoals bij de hergroepering van onderdelen in oorlogstijd, maar onder elke situatie waarbij een meerdere buiten zijn eigen onderdeel moet optreden, kan het voorkomen dat die meerdere maatregelen moet nemen door het geven van dienstbevelen. In het algemeen zijn dit situaties die om een onmiddellijke voorziening vragen en waarbij grote belangen op het spel kunnen staan. Zo kan bijvoorbeeld gemeen gevaar voor goederen, levensgevaar voor een ander, de operationele gereedheid van enig onderdeel van de krijgsmacht dan wel de uitvoering van een operatie of oefening in het geding zijn. Een discussie over de formele bevoegdheid van de bevelgever kan ernstig ontregelend werken en dient daarom zoveel mogelijk te worden vermeden.

Op grond van dit artikel weet de bevelsontvanger wat bij een latere beoordeling van de zaak het uitgangspunt zal zijn als hij de bevoegdheid van de bevelgever in twijfel trekt en alleen daarom het dienstbevel niet zou opvolgen. Tegenbewijs is echter mogelijk. Ook daarmee wordt bereikt dat de bevelsontvanger zich goed rekenschap geeft van de situatie.

14. Artikel 32

De tekst van dit artikel is gebaseerd op artikel 74, aanhef en onder 2°, van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht. De omkering van de bewijslast is voor de schildwacht gehandhaafd. De ratio is een oplossing te bieden voor de bijzondere positie van de schildwacht; men denke aan een ingrijpen door de schildwacht die alleen op post staat.

b. *Ontwerp van wet tot wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de economische delicten, de Wet Oorlogsstrafrecht en de Noodwet rechtspleging in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak*

Toelichting op artikel III. (wijziging van de Wet Oorlogsstrafrecht)

In de Wet Oorlogsstrafrecht worden, naast en boven de bepalingen van het commune strafrecht, regels gegeven met betrekking tot de misdrijven tegen de veiligheid van de staat en tegen de Koninklijke waardigheid, de misdrijven van het Wetboek van Militair Strafrecht, de misdrijven tegen de menselijkheid en de collaboratie-delicten, voorzover gepleegd in geval van oorlog.

Ons strafrecht maakt onderscheid tussen misdrijven gepleegd *in geval van oorlog* en die, gepleegd *in tijd van oorlog*. Van geval van oorlog spreekt men bij feitelijke oorlogsomstandigheden. Tijd van oorlog is echter een ruimer begrip, daar artikel 87, derde lid, van het Wetboek van Strafrecht onder tijd van oorlog mede begrijpt de tijd, waarin de oorlog dreigende is, en tijd van oorlog mede geacht wordt te bestaan zodra dienstplichtigen buitengewoon in werkelijke dienst worden opgeroepen en zolang zij buitengewoon in werkelijke dienst worden gehouden. Terwijl dus op misdrijven, gepleegd in tijd van oorlog, maar zonder dat er sprake is van feitelijke oorlogsomstandigheden, alleen het commune recht van toepassing is, geldt de Wet Oorlogsstrafrecht, zodra er geval van oorlog is, dat wil zeggen zodra er sprake is van feitelijke oorlogsomstandigheden (zie memorie van toelichting, zitting 1951–1952, 2238, nr. 3, blz. 2 e.v.). In het tweede lid van artikel 1 wordt een uitbreiding gegeven aan dit feitelijke begrip van geval van oorlog in die zin dat een aantal strafbepalingen uit het oorlogsstrafrecht van overeenkomstige

ge toepassing zijn ingeval van een gewapend conflict, dat niet als oorlog kan worden aangemerkt en waarbij Nederland is betrokken hetzij ter individuele of collectieve zelfverdediging, hetzij tot herstel van internationale orde en veiligheid. In die gevallen kan voorts de Kroon bepalen dat de overige bepalingen van het oorlogsstrafrecht ook geheel of ten dele van toepassing zullen zijn.

Met betrekking tot de berechting van de in artikel 1 van genoemde wet bedoelde misdrijven, in geval van oorlog begaan of eerst in geval van oorlog strafbaar, werd in artikel 12 bepaald dat van die misdrijven de militaire rechter kennis neemt, behoudens indien de vervolging van zodanig misdrijf plaatsvindt na een vijandelijke bezetting van het grondgebied van het Rijk in Europa of van een gedeelte daarvan. In de toelichting bij genoemd artikel (l.c.p. 12–13) is gesteld: «Het valt niet te ontkennen dat ook voor een juiste beoordeling van de gepleegde bezettings- en oorlogsmisdrijven kennis van militaire verhoudingen wenselijk is». Deze feitelijkheid is voor de toenmalige indieners van het wetsontwerp aanleiding geweest voor te stellen, dat de berechting van deze feiten – in de gevallen waarin deze niet zou plaats vinden door de militaire rechter – zal geschieden door bijzondere rechtbanken alsmede het Bijzonder Hoogerechtshof, welke colleges daarbij worden gevormd door rechtsgeleerde én militaire rechters.

De ondergetekenden zijn met de indieners van het ontwerp van de Wet Oorlogsstrafrecht van oordeel dat het militair deskundig element bij de berechting van de misdrijven waarop dat ontwerp betrekking had, node kan worden gemist. (l.c.p. 13). Zij stellen daarom voor, nu de aparte militaire rechtspraak wordt opgeheven en de rechtspraak over militairen wordt geïntegreerd in de gewone rechterlijke macht in die zin dat deze rechtspraak plaats zal vinden door militaire kamers bij bepaalde aangewezen rechtbanken en gerechtshoven, elk bestaande uit twee gespecialiseerde leden van de rechterlijke macht en één deskundig militair lid, dat die aldus uitgeruste rechtscolleges ook belast worden met de berechting van de misdrijven bedoeld in artikel 1 van de Wet Oorlogsstrafrecht.

De ondergetekenden onderkennen dat die rechtscolleges dan ook kennis nemen van die delicten in geval van

oorlog begaan door andere personen dan die genoemd in artikel 2, eerste en tweede lid, van het ontwerp van de Wet militaire strafrechtspraak. Zulks is echter ook het geval in het thans vigerende artikel 12, eerste lid, van de Wet Oorlogsstrafrecht met betrekking tot de militaire rechter.

In de nota over een nieuw militair strafprocesrecht aangeboden bij brief van 16 augustus 1966 (zitting 1965–1966, 8706, nr. 2, P 10–11) alsmede in de lijst van conclusies (zitting 1971–1972, 8706, nr. 28) onder II.6 is voorgesteld onderscheidenlijk geconcludeerd: «De speciale rechtsmacht van de militaire rechter, omschreven in de Wet Oorlogsstrafrecht voor misdrijven tegen de veiligheid van de staat en tegen de Koninklijke waardigheid, collaboratiedelicten en oorlogsmisdrijven dient te vervallen». Onder «speciale rechtsmacht» werd daarbij verstaan de bevoegdheid van de militaire rechter om kennis te nemen van de bedoelde misdrijven indien zij zijn begaan door personen die niet uit anderen hoofde reeds onder de rechtsmacht van de militaire rechter vallen.

In de nota wordt als motivering voor deze hiervoren geciteerde stelling gegeven dat «de speciale rechtsmacht van de militaire rechter voor de hand (ligt) ten aanzien van de feiten van het Wetboek van Militair Strafrecht, alsmede de opruiing daartoe en de begunstiging daarvan. Deze vergrijpen betreffen immers rechtstreeks het militair belang in geval van oorlog». En verder: «De hierboven gegeven motivering geldt echter niet of althans in veel mindere mate voor de staatsveiligheidsdelicten, de misdrijven tegen de Koninklijke waardigheid, de collaboratiedelicten en de oorlogsmisdrijven. Er is dan geen reden de bijzondere rechtsmacht voor de militaire rechter voor die strafbare feiten te handhaven».

Nu heeft bij de totstandkoming van de genoemde nota alsook bij de parlementaire behandeling van de lijst van conclusies een belangrijke rol gespeeld het – door het aannemen van het amendement van Geelkerken c.s. op conclusie I achterhaalde – streven naar handhaving van een zelfstandige militaire strafrechtspraak. Daarbij is men van het begrijpelijke standpunt uitgegaan dat de rechtsmacht van deze zelfstandige militaire rechter – als niet behorende tot de gewone rechterlijke macht – zoveel mogelijk diende te worden ingeperkt. In het ontwerp van de Wet militaire

strafrechtspraak wordt evenwel voorgesteld de rechtspraak over militairen geheel te integreren in de gewone rechterlijke macht in die zin dat deze wordt uitgeoefend door militaire kamers bij bepaalde aangewezen rechtbanken en gerechtshoven, elk bestaande uit twee gespecialiseerde leden van de rechterlijke macht en één deskundig militair lid.

Naar de mening van de ondergetekenden is er, uitgaande van dit voorstel tot algehele integratie, alleszins reden de rechtsmacht van de rechter, die zal worden belast met de rechtspraak over militairen, de rechter dus die deel uitmaakt van de gewone rechterlijke macht, vanuit een minder exclusief standpunt te bezien dan in het kader van genoemde nota en van genoemde lijst van conclusies geschiedde met betrekking tot de rechtsmacht van de niet tot de gewone rechterlijke macht behorende militaire rechter. Zij hebben zich in dat licht omtrent de berechting van de in artikel 1 van de Wet Oorlogsstrafrecht bedoelde misdrijven opnieuw beraaden. Naast hetgeen hieromtrent is gezegd in de toelichting bij hoofdstuk II van het ontwerp van de Wet militaire strafrechtspraak, onder A.2.c moge het volgende worden opgemerkt.

De oorlogsmisdrijven, zijnde schendingen van de wetten en gebruiken van de oorlog, zijn niet expliciet in de wet omschreven. Het oorlogsrecht, dat voor een deel gewoonterecht is – zo stelt de memorie van toelichting (blz. 9) op de Wet Oorlogsstrafrecht –, leent zich niet voor een nationale wettelijke regeling. Dat heeft tot gevolg, dat de oorlogsmisdrijven inhoudelijk worden bepaald door het sterk aan ontwikkelingen onderhevige oorlogsrecht en dat voor een goede beoordeling en berechting van oorlogsmisdrijven een uitgebreide kennis van dat oorlogsrecht, van de jurisprudentie van internationale tribunaal, van de wetenschap en literatuur vereist is. Dit alles vraagt om een gedegen specialisatie.

Nu zijn de militairen en andere personen, die in dienstbetrekking zijn van of in nauwe feitelijke relatie staan tot de krijgsmacht, sneller in de situatie waarin oorlogsmisdrijven worden gepleegd dan de overige staatsburgers. Zie ook de uitbreiding omschreven in artikel 1, tweede lid. Dit betekent dat – behoudens ten aanzien van de berechting na een vijandelijke bezetting – de rechter, die

belast is met de rechtspraak over militairen, zich in elk geval de vorenbedoelde specialisatie zal moeten verwerven voor het berechten van oorlogsmisdrijven. Het lijkt ondergetekenden weinig efficiënt van die eenmaal aanwezige specialisatie niet optimaal gebruik te maken. Zouden immers de oorlogsmisdrijven, begaan door personen die niet vallen onder de rechtsmacht van de rechter, die belast is met de rechtspraak over militairen, moeten worden berecht door de gewone strafrechter, dan zouden alle strafrechters voor een betrekkelijk gering aantal van door hen te berechten zaken zich die specialisatie ook eigen moeten maken. Dat nu lijkt de ondergetekenden efficiënt noch wenselijk. Een dergelijke versnippering van de berechting van een – in verhouding tot het totaal aantal strafzaken – gering aantal speciale misdrijven zou bovendien kunnen leiden tot weinig eenheid in de rechtspraak in die zaken. Dit laatste argument geldt ook voor de overige misdrijven bedoeld in artikel 1 van de Wet Oorlogsstrafrecht, namelijk de misdrijven tegen de veiligheid van de staat en tegen de Koninklijke waardigheid, de misdrijven van het Wetboek van Militair Strafrecht, de misdrijven tegen de menselijkheid en de collaboratiedelicten, gepleegd onder feitelijke oorlogsomstandigheden. Het feit dat deze misdrijven zijn gepleegd onder feitelijke oorlogsomstandigheden en om die reden om een deskundige beoordeling vragen, alsmede de omstandigheid dat in de beoordeling van die omstandigheden en berechting van deze misdrijven zoveel mogelijk eenheid van opvatting dient te worden nagestreefd, brengen de ondergetekenden ertoe voor te stellen dat niet alleen de berechting van oorlogsmisdrijven doch ook de berechting van de overige in artikel 1 van de Wet Oorlogsstrafrecht bedoelde misdrijven behoort te worden opgedragen aan de gerechten aangewezen onderscheidenlijk ingesteld krachtens de Wet militaire strafrechtspraak.

Dit nu wordt beoogd in de in bijgaand ontwerp voorgestelde nieuwe redactie van artikel 12, eerste lid, van de Wet Oorlogsstrafrecht. Op deze wijze is ook voorzien in de mogelijkheid dat op basis van artikel 11 van het ontwerp van de Wet militaire strafrechtspraak mobiele rechtbanken zijn ingesteld. Dan dient voor wat betreft de rechtsmacht van die mobiele rechtbanken vast te staan

dat deze gelijk is aan de rechtsmacht van de krachtens artikel 3 van dat ontwerp aangewezen arrondissementsrechtbanken, derhalve de feiten bedoeld in artikel 2, eerste en tweede lid, van dat ontwerp, alsmede de feiten genoemd in artikel 1 van de Wet Oorlogsstrafrecht, voorzover die berechting niet plaatsvindt na een bezetting als bedoeld in artikel 12, tweede lid, van die wet.

In de laatste bijzin van de voorgestelde nieuwe redactie worden op de wijze van behandeling door die gerechten de overige bepalingen van het ontwerp Wet militaire strafrechtspraak van overeenkomstige toepassing verklaard. Zulks heeft mede het beoogde gevolg dat de behandeling van die zaken bij de arrondissementsrechtbanken en gerechtshoven geschiedt door de militaire kamers.

De ondergetekenden onderkennen voorts dat de voorgestelde redactie van artikel 12, eerste lid, tot gevolg heeft een rechtsgang in drie instanties, namelijk behandeling in eerste aanleg door de militaire kamer van de arrondissementsrechtbank of door de mobiele rechtbank, behandeling in hoger beroep door de militaire kamer van het gerechtshof en – op grond van artikel 95 van de Wet op de rechterlijke organisatie – cassatie door de Hoge Raad. Bij de totstandkoming van de Wet Oorlogsstrafrecht stond aan de toenmalige wetgever met betrekking tot de berechting van de in artikel 1 van die wet bedoelde misdrijven daarentegen een rechtsgang in minder dan drie instanties voor ogen, namelijk berechting door de militaire rechter (artikel 12, eerste lid), waarbij wel hoger beroep (behoudens de gevallen bedoeld in artikel 209a van de Rechtspleging bij de Zeemacht en artikel 210 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht) maar geen cassatie mogelijk was, alsmede – na een vijandelijke bezetting – berechting door de bijzondere rechtbanken en het Bijzonder Hooggerechtshof (artikel 12, tweede lid), waarbij geen hoger beroep (artikel 18, eerste lid), doch wel cassatie – zij het in gewijzigde vorm (artikel 19) – was voorzien. De ondergetekenden menen dat tegen dit gevolg geen bezwaar bestaat.

De tekst van de wijziging is overeenkomstig de redactioneel gelijke wijzigingen die zijn voorgesteld in het tweede wetsontwerp ten aanzien van het eerste boek van het Wetboek van Militair Strafrecht.

